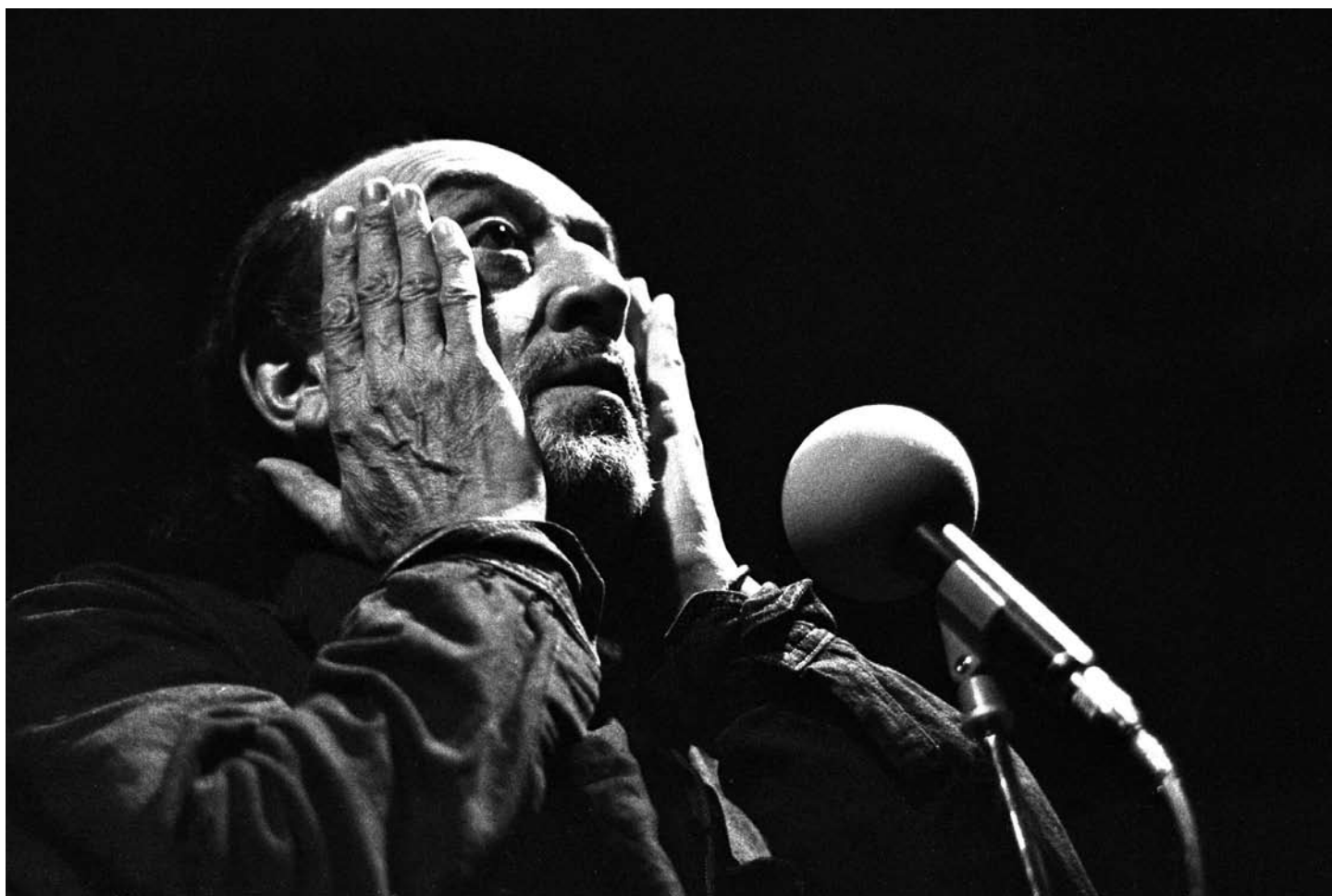

Jean-Roger Caussimon (1918-1985)

Soms worden grote artiesten pas als groot erkend na hun dood. Zo zijn er in elke kunstvorm wel enkele te noemen. In de chansonkunst is Caussimon er duidelijk zo een. Bijna vijftig jaar na zijn dood verschijnen nog nieuwe uitgaven van en over die, nog bij velen, onbekende grote chansonnier.

Een eenvoudige jongen

De oorlog is nog niet ten einde als Jean-Roger op 24 juni 1918 wordt geboren te Montrouge, een randgemeente van Parijs. Die oorlog doet vader en moeder met de baby vluchten naar de buurt van Bordeaux. Vader is een beginnende arts, moeder gaat werken als boekhouder bij een voddendbedrijf. Hij kent een gelukkige maar eenvoudige jeugd. Hij gaat geregeld naar de film en krijgt van moeder enkele dichtbundels cadeau. De verzen van Richpin en Rostand kunnen hem bekoren. Zijn jongensdroom is acteur te worden en als middelbare scholier volgt hij, na schooltijd, dictielessen. In 1936 pleegt zijn moeder zelfmoord. Die gebeurtenis zal hij zijn verder leven meedragen. Ruim dertig jaar later zal Caussimon de mooie tekst *Ma Mère* schrijven die Eric Robrecht, een van zijn pianisten, op muziek zal zetten. Hij haalt zijn baccalaureaat maar wordt al op zijn negentiende beroepsacteur en hulpregisseur. Als acteur trekt hij naar Parijs. Hij vervult zijn legerdienst wanneer de Tweede Wereldoorlog begint. Als

krijgsgevangene komt hij in een kamp in Silezië terecht. Daar kan hij, tijdens de vele vrije uren na de verplichte arbeid, met medegevangenen toneel spelen en teksten schrijven. Om gezondheidsredenen wordt hij einde 1942 vrijgelaten. De grote jongeling, hij meet 1m85, weegt dan nog 43 kilogram. In Parijs gaat hij zijn meter, Yvonne Darle, opzoeken. Zij is eigenares-zangeres in het nog steeds bestaande cabaret op Montmartre: Au Lapin Agile. Dat cabaret is dan nog een echte kweekschool voor beginnende zangers en acteurs. Hij kan er 's avonds, als voordrachtskunstenaar, zijn teksten voordragen. Van 1943 tot 1952 zal hij dat blijven doen, in Au Lapin Agile, maar ook in andere cabarets. Het is op die avonden in Au Lapin Agile, waar meerdere zangers elkaar opvolgen, dat hij het chanson leert kennen en appreciëren. Met de enkele gitaarakkorden die hij kent zal hij ook zelf zijn eerste chansons schrijven. *Y'avait dix marins* en *Barbarie-Barbara* worden zelfs op een 78-toerenplaat gegrifd. Het zullen wel, gedurende zowat twintig jaar, de enige opgenomen chansons van en

Er is leven na de dood

door Caussimon blijven. Anderen, zoals Les Barbus, Marc et André of Maurice Chevalier, hebben deze liederen al vlug op hun repertoire genomen.

In Parijs aangekomen zoekt Caussimon ook Charles Dullin op in het theater Sarah-Bernhardt. Deze biedt hem een rol aan in Shakespeare's Richard III. Acteur te zijn, zowel in het theater als in de film, is voor Caussimon zijn gedroomde en belangrijkste beroep.

Tekstschrijver voor Léo Ferré

In Au Lapin Agile vinden geregeld opnames plaats door Radio Suisse Romande voor radio-uitzendingen. Léo Ferré, die dan nog beginnend chansonnier is, hoort Caussimon op een dag in 1947 het gedicht *À la Seine* voordragen. Ferré gaat hem opzoeken in de Lapin Agile en vraagt hem eerbiedig: "Mijnheer, staat u mij toe uw gedicht op muziek te zetten?" Caussimon antwoordt: "Graag, mijnheer." Waarop Ferré: "U kent mij niet, ik heet Léo Ferré." Uit deze korte ontmoeting zal een grote vriendschap groeien tussen deze beide artiesten, ondanks hun verschillend karakter en persoonlijkheid. Twee dagen na die ontmoeting heeft Ferré al muziek gezet op de tekst. Telkens als Caussimon een nieuwe chansontekst klaar heeft toont hij hem aan Ferré. Deze zal geregeld een tekst van Caussimon aannemen en ook zingen. Een erg bekend nummer dateert uit 1950: *Monsieur William*. Het zal een van de bekendste nummers worden en blijven van Ferré. Maar lange tijd zullen weinigen weten dat het een tekst van Caussimon geldt. Het lied wordt overgenomen door heel veel chansonniers en niet de minste. Er zijn versies gezongen door Ferré natuurlijk, maar ook door Les Frères Jacques, Philippe Clay, Barbara, Philippe Léotard en vele anderen. De Nederlander Ischa Meijer zet het in 1993 op cd en in 2003 zingt Koen De Cauter zijn versie van dat magistrale chanson bij de Vlaamse groep Papillon. Guido Belcanto zingt het in 1996 in een Nederlandse vertaling. Andere zeer bekende chansons van Ferré waarvan Caussimon de tekstauteur is zijn *Nous deux*, *Le temps du tango*, *Mon camarade* en *Comme à Ostende*. Dat laatste wordt in 1995 ook door Arno op zijn repertoire genomen.

Caussimon, die in 1956 huwt met Paulette Clément die hem in 1957 een zoon en in 1960 een dochter schenkt, zal een hele tijd nog weinig met chanson te maken hebben. De optredens in kleine cabarets worden niet dik betaald en de rechten van zijn chansons zijn ruim onvoldoende om een gezin te onderhouden. Acteren wordt zijn enig beroep. Hij speelt in het theater, in films, heel vaak op televisie en werkt mee aan tal van luisterspelen op de radio. Pas in 1970 komt hij, eerder tot zijn verrassing, in het chansonicircuit terecht. Zijn minieme activiteit inzake tekstschrijven belet niet dat in 1967, het volume nummer 161 van de prestigieuze reeks *Poètes d'aujourd'hui* aan Jean-Roger Caussimon is gewijd. De uitvoerige inleiding die de keuze van teksten voorafgaat is geschreven door Léo Ferré.

Een belangrijk chanson uit de samenwerking Caussimon-Ferré is *Ne chantez pas la Mort!* Voor Ferré kan het niet anders of zijn vriend, die zo subtiel de dood in zijn teksten verwerkt, zal over dat onderwerp een groot chanson schrijven. Op een oktoberdag in 1972 vindt Ferré deze tekst in zijn brievenbus. Hij belt meteen Caussimon op en zegt: "Ik kwam uit Italië deze namiddag en vond je tekst tussen mijn post. Ik ben naar de Barclay studio's gereden om een piano bij de hand te hebben en heb er meteen muziek op gezet. Morgenavond zal ik het chanson zingen. Daag!" 's Anderendaags op de première in de Olympia zit Jean-Roger op de eerste rij. In zijn boek met herinneringen (1) beschrijft hij dat heerlijke en ontroerende moment. Ferré zal *Ne chantez pas la Mort!* anderhalve maand later al op plaat zetten.

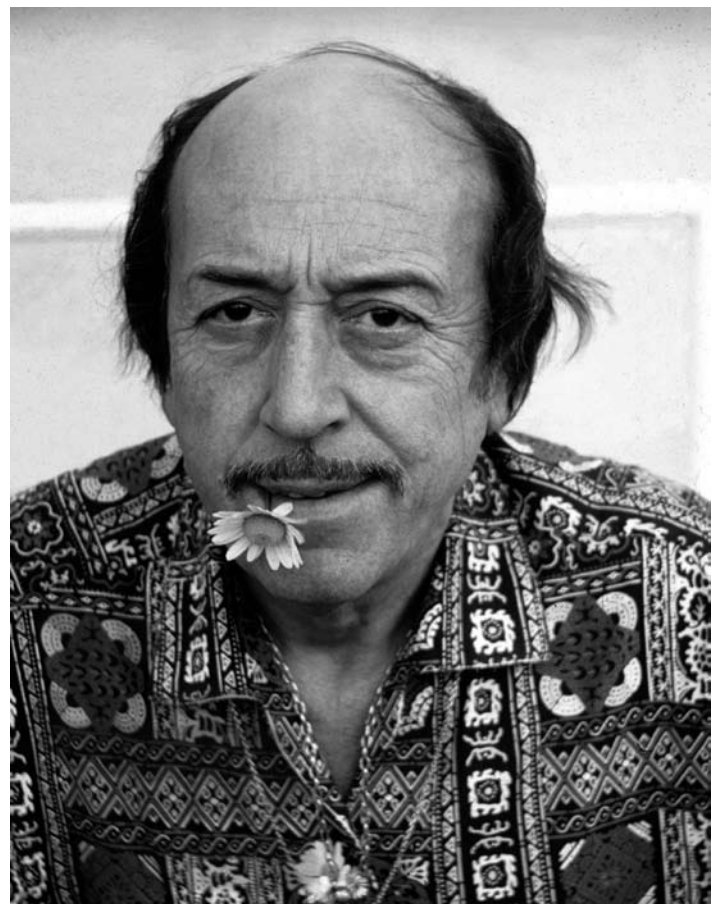
Caussimon zelf zal het pas in 1985 zingen.

Vanaf 1980 werken Ferré, die dan in Italië woont, en Caussimon aan nieuwe liederen voor een volledig album. Ferré is streng in zijn beoordeling van teksten. Pas in 1984 zijn de liederen klaar en in de lente van 1985 verschijnt de plaat *Léo Ferré chante Jean-Roger Caussimon* met negen compleet nieuwe chansons.

Vertolker van eigen teksten

De acteur Caussimon wordt in 1970, op een vrij verrassende en toevallige manier, zelf chansonnier. Hij zou dat de laatste vijftien jaar van zijn leven blijven.

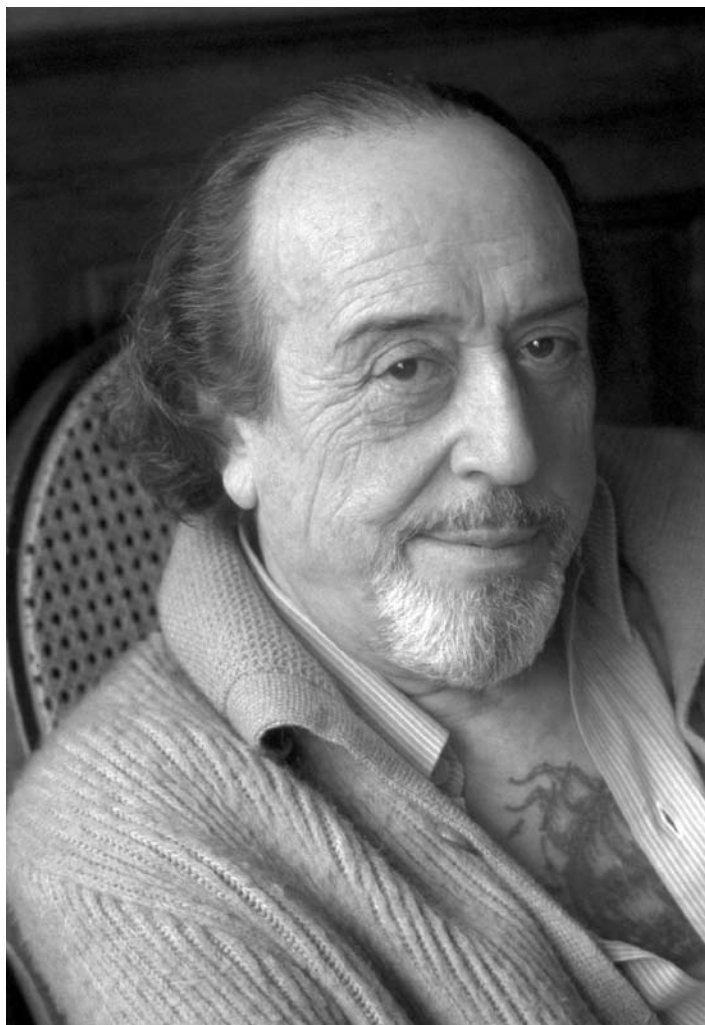
Pierre Barouh, een groot liefhebber van chanson en zelf beginnend chansonnier, verdient met zijn succeslied in de film *Un homme et une femme* (1966) van Claude Lelouch zo aardig veel dat hij beslist het onafhankelijk platenlabel Saravah te stichten. Hij wil hiermee nieuwe talenten een kans geven. De grote platenlabels zijn in die jaren immers niet erg gebrand op chanson. Ondermeer Maurane, Alain Léprieux, Philippe Léotard, David McNeil en Pierre Akendengué nemen bij Saravah hun eerste plaat op. Ook de meer dan vijftigjarige Jean-Roger Caussimon doet dat. Barouh, die weg was van de teksten van Caussimon, vernam van radioproducer José Artur dat Caussimon ooit zelf liedjes had gezongen in Au Lapin Agile. Meteen zoekt hij de tekstschrijver thuis op en stelt hem voor om een plaat op te nemen. "Je zal er geen enkele verkopen... je zal je geld verliezen... ik kan niet zingen...", is het antwoord van Caussimon. "Maar ondanks die bijna hoffelijke weigering, die twijfel", zegt Barouh in een interview, "voelde ik dat hij dat al lang verlangde, maar te schroomvol was om het zelf aan iemand voor te stellen." Caussimon gaat op het voorstel

“Het chanson kan een toevlucht zijn, een verdediging, een bekentenis, een revolte, een appel...”

in en in 1970 word zijn eerste plaat met dertien chansons in zes dagen opgenomen. De liefhebbers van mooie chansons ontdekken meteen ook de zanger Caussimon - hijzelf spreekt liever van ‘vertolker van mijn liedjes’ – met prachtige teksten die door verschillende componisten met muziek werden aangekleed. De succeschansons van Ferré nu door de tekstauteur te horen zingen is een verrassing. Maar meer nog verrassen nieuwe liedjes als *Ma Mère* (zie hoger) en vooral *Les cœurs purs*. Dat chanson bezingt de jongeren als nog ‘zuiveren van hart’, nog niet besmet door afspraakjes en graaicultuur, maar waarvan men zegt dat dit wel zal veranderen. Caussimon drukt de hoop uit dat die zuiverheid van hart bewaard zal blijven. Slechts enkele jaren na de studentenopstand van mei 68 maakt dat lied grote indruk.

Vanaf die eerste plaat trekt Jean-Roger Caussimon rond om zijn liederen ook op scène te zingen. De gevierde theaterman en filmacteur is steeds eenvoudig gebleven. Hij zoekt geen hotels op om te overnachten. Vijftien jaar lang, tot aan zijn dood, zal hij rondtrekken met zijn caravan, getrokken door een oude Citroën-DS, van jeugdhuis naar cultuurcentrum naar theater. Zijn vrouw Paulette vergezelt hem

al die tijd. Ook zijn hond is er bij.

In 1971 zingt Caussimon een volle week in het Théâtre du Vieux Colombier in Parijs en de gevierde maker van televisieshows, Jean-Christophe Averty, maakt een volledige televisieshow met hem. In 1973 zou er een tweede volgen en in 1974 een derde. In totaal zullen er zes studioplatten worden gemaakt, de laatste in 1979. In tien jaar tijd is Caussimon een begrip geworden in het Franse chanson. Zijn teksten worden alom geprezen. De muziek wordt door verschillende componisten, vaak zijn begeleiders op piano, geschreven. Inhoudelijk zingt Caussimon over rechtvaardigheid in *Le gauchisme à la mode*, over milieu en ecologie (toen al!) in *Enfants, vous n'avez plus de rose...*, over vrede in *La Guerre*. De ‘kleine man’, zo mooi bezongen door onze Louis Davids, geniet duidelijk zijn voorkeur. Hij bezingt hem in *Les petits moyens*. En zijn minachting voor gezagsdragers en militaristen is te horen in een spottend *Si vis pacem*. Caussimon heeft een oeuvre, een belangrijk oeuvre bijeen geschreven en gezongen.

Kort na het verschijnen van de plaat *Leo Ferré chante Jean-Roger Caussimon* ontvangt hij in april 1985 van Jack Lang, de Franse Minister van Cultuur, het ereteken van Officier des Arts et Lettres. Na een tournee die zijn laatste zou zijn, wordt hij op 6 juni gehospitaliseerd. Op 20 oktober sterft hij aan longkanker en zijn as wordt op 2 november uitgestrooid in de oceaan, nabij Belle-Isle-en-Mer in het Bretagne waar hij erg van hield.

Na zijn dood

De belangstelling voor het werk en de chansons van Caussimon blijft groeien. Zijn zoon Raphaël heeft belangrijk werk geleverd om nog onbekende opnames en teksten van zijn vader op te sporen.

In 2003 werd een cd uitgebracht (2) met opnames van Caussimons voordracht en zang in *Au Lapin Agile*. Die opnames van 1946 tot 1949 komen uit het archief van Radio Suisse Romande. Eind vorig jaar verscheen een verzameling op dvd (3) van vergeten beelden van récitals en tv-uitzendingen, aangevuld met beelden van zangers van alle slag die zijn chansons vertolken. Een tweede dvd in die fraaie longbox (zie NFS 123) laat een lang en recent interview zien met mensen uit zijn onmiddellijke omgeving. Een stukje theater toont zijn kunnen als acteur.

Er is ook een cd-box (4) die alle studio-opnames en een live opname bevat.

Dank zij deze uitgaven is er voor Caussimon echt leven na de dood.

- (1) *La Double Vie, mémoires* / Le Castor Astral éditeur & SWProductions (boek + cd)
- (2) Jean-Roger Caussimon *Inédits 1946-1949*, SWProductions SW08 (cd)
- (3) Jean-Roger Caussimon *Chansons en images*, SWProductions (2dvd + boekje)
- (4) Jean-Roger Caussimon *L'intégrale 1970-1980*, Saravah (cd-koffer + boekje)

